

ЗВОНИ ЛЕМКІВЩИНИ

№ 4 (113)
жовтень-грудень
2018 р.

Газета заснована
29 квітня 1994 року

ЧАСОПИС-КВАРТАЛЬНИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА «ЛЕМКІВЩИНА»

VII. З'їзд ЛЕМКІВ УКРАЇНИ

м. Тернопіль
18.11.2018 р.

У Тернополі 18 листопада 2018 р., в Українському домі «Перемога», відбувся VII з'їзд Всеукраїнського товариства «Лемківщина». Лемків України представляли 136 делегатів (з різних причин не прибули – 14). З'їзд відкрив голова ВУТЛ Василь Мулеса.

В робочу Президію були запрошені Ярослав Галик – голова СФУЛО, і голови обласних організацій лемків – Олександр Венгринович (Тернопіль), Оксана Данилів (Івано-Франківськ), Степан Майкович (Львів). З'їзд розпочався з виконання Державного гімну України. Благословення і спільну молитву виголосив отець-митрат Анатолій Дуда-Квасняк із Монастириська.

Головою з'їзду обрали О. Венгриновича, секретарем – Д. Антонюк. Також обрали робочі комісії – Лічильна (голова А. Татарин), Мандатна (голова М. Лукачат), Редакційна (голова І. Дуда). Представники делегатів понесли корзину зі синьо-жовтими квітами для покладання до пам'ятника жертвам депортації українців.

Першим було надано слово почесним гостям зібрання. Степан Барна – голова Тернопільської обласної державної адміністрації, лемко за походженням, у своєму виступі озвучив Постанову Верховної Ради України про відзначення в 2019 році 75-х роковин початку депортації на державному рівні, і нагородив Грамотами облдержадміністрації лемківських активістів – Д. Антонюк, А. Татарина й І. Фалатовича. Потім виступали Любомир Крупа – заступник голови обласної ради, та Олег Барна – народний депутат України, уродженець Тернопільщини, лемко за походженням.

Зі звітною доповіддю про роботу Колегії ВУТЛ протягом 2014-18 рр. виступив Василь Мулеса. Виступ голови супроводжувався демонстрацією журналів, книг і нагород. Короткий звіт Контрольної комісії зробила її голова Лариса Сорока.

В обговоренні доповідей виступили: Віра Дудар – директор музейного комплексу «Лемківське село» в Монастириську, яка запропонувала обрати головою товариства на наступний період О. Венгриновича; голови обласних товариств «Лемківщина» – Степан Майкович (Львів), Оксана Данилів (Івано-Франківськ), Степан Антонів (Вінниця), Микола Букацький (Хмельницький), Ярослав Теплий (Житомир). З діловими пропозиціями виступали Богдан Дудяк (Чортків) і Володимир Шуркало (Густомити) – голови районних організацій. Підсумковим був виступ Ярослава Галик – голови СФУЛО.

Ігор Дуда, від імені Редакційної комісії, зачитав заключну частину Резолюції з'їзду. Із Звернення запропонував вилучити пункт 4 (з вимогою про відзначення на державному рівні 75-х роковин депортації українців) як такий, що виконаний. Текст Постанови делегатам був розданий.

Головою ВУТЛ одногослоно обраний Олександр Венгринович, який запропонував присутнім Програму діяльності Товариства на наступні чотири роки. На пропозицію голови, затверджений новий склад Колегії та Контрольної комісії. З'їзд завершився співом лемківської урочистої пісні «Гори наші».

Відтак делегати зробили пам'ятну фотографію на сходах Українського дому.

Ігор ГАНЧОВА

На фото: 1. Делегати в залі. 2. Президія з'їзду. 3. Виступає С. Барна. 4. Виступає Л. Крупа. 5. Виступає О. Венгринович. 6. Спільне фото делегатів з'їзду перед Українським Домом.

Фоторепортаж І. Склярової

VII. З'їзд ЛЕМКІВ УКРАЇНИ

м. Тернопіль
18.11.2018 р.ХРОНІКА
НОВИН

«Пісні незабутого краю»

У неділю, 7 жовтня в районному Народному домі м. Городок на Львівщині, стартував традиційний XIV Міжрегіональний фестиваль-конкурс мистецтва Закароння «Пісні незабутого краю», започаткований у 2001 році.

Учасників та організаторів заходу привітав Олег Синютка – голова Львівської облдержадміністрації. «Пригадуючи ті події, ми мусимо робити висновки з нашої історії. Ми сьогодні крок за кроком повертаємо самі себе. Наша держава стає на ноги. І чим ми завдячуємо українському солдатові, який за тисячу кілометрів від нас боронить нашу землю і нашу свободу», – наголосив він.

Від часу заснування головою журі фестивалю є Марія Байко – народна артистка України, лауреатка Шевченківської премії, професор Львівської музичної академії імені М.Лисенка. Гімном поетично-пісенного конкурсу упродовж всіх років є пісня «Фестивальна» (сл. В. Хомика, муз. Л. Гуріні). Як і в попередні роки, організаторами фестивалю були керівники обласних і районних адміністрацій Львова і Городка, товариств «Лемківщина», «Надсяння», «Холмщина».

Н. Зятік-Сапельяк

«Лемківщині» у Львові – 30!

Своє 30-річчя Львівське товариство «Лемківщина» відзначило урочистою академією в театрі імені М. Заньковецької.

З вітаннями на адресу лемківської громади Львівщини виступали Олег Синютка – голова Львівської облдержадміністрації, Андрій Садовий – міський голова Львова, Ярослава Галик – голова СФУЛО, Ігор Дуда – заступник голови Тернопільського і Оксана Данилів – голова Івано-Франківського обласних товариств «Лемківщина». З нагоди ювілею керівництво облдержадміністрації, обласної і міської рад відзначило нагородами і грамотами голову товариства Степана Майковича, заступника голови Мирослава Дмитраха, бухгалтера Галину Притулку, а також голів кількох районних організацій. Голова СФУЛО вручила подяки керівникам обласного товариства та «Молодого Лемківщини». В свою чергу, обласна організація ВУТЛ відзначила подяками бл. 20 лемківських активістів. Лемків Львівщини вітали голови суспільно-культурних товариств – В. Серета («Закароння»), С. Риботицька («Надсяння»), І. Гринь («Холмщина»), Б. Парадовський («Любачівщина»).

Концертну програму започаткував і закривав народний ансамбль пісні і танцю «Лемковина». Також виступили танцювальна група Коледежу культури і мистецтва, хор товариства «Гуцульщина», колективи з Дрогобича, Борислава, Золочева, Пустомитів, Зимної Води.

І. Ганцова

«Конару Лемківщини» – 50!

28 жовтня народний аматорський хор «Конар Лемківщини» зі с. Соборне (кол. Жовтневе) Тернопільського р-ну, в якому проживають переселенці з 21 села, відзначив своє 50-ліття. Від часу становлення колективу змінювалися його керівники: Р. Стратійчук, О. Крицак, М. М'якуш. Від 1986 р. хором керує Михайло Рагіта – заслужений працівник культури України. Через два роки колектив отримав звання «народний заслужений» і був нагороджений Дипломом лауреата Всесоюзного конкурсу художньої самодіяльності.

«Конар Лемківщини» виступав 1989 р. в Українському домі м. Перемишль (Польща), в 1991 р. вперше брав участь у Міжнародних фестивалях «Лемківська Ватра» в с. Ждиня, а 1992 р. – «Од Русала до Яна» в с. Зиндранова в Польщі. Хор брав участь у мистецькому вечорі в Жовтневому Палаці культури Києва. Після тої настали роки забуття...

За старанням керівників Тернопільської райдержадміністрації, роботи директора Будинку культури Богдана Романюка, підтримки сільського голови Михайла Дручка і голови сільського осередку «Лемківщини» Людмили Гронської, хор відновив свою діяльність. Лише у 2009 р. він виступав у Львівському оперному театрі, Тернопільському педагогічному університеті, на Всеукраїнському фестивалі в Монастирську, на лемківських фестивалях у с. Ягільниця Чортківського, с. Великі Гаї Тернопільського районів, творчих звітах у Палаці культури «Бережіль» і Співочому полі, Лемківському Кермеші в Тернополі. Гордістю хору є його ветерани: Б. Романюк, Н. Дручок, П. Кметик, Д. Сумарук, Г. Куча. Серед них є цілі родини. Учасниками хору є також мешканці сусідніх сіл Чернилів-Руський, Ступки, Романівка, Петрики. Нині в репертуарі колективу – більше 70 пісень, з них бл. 20 – лемківських.

Серед інших, ювіляри вітали В. Навольський – начальник районного відділу культури, О. Венгринович – голова обласної організації ВУТЛ.

В. Солтисяк

«Лемківська ось»

10 листопада в обласній філармонії Івано-Франківська відбувся фестиваль (концерт-фест) «Лемківська ось». Концерт відкривала лемківська хорова капела «Бескид». Дійство благословили отці А. Дуда-Квасняк і М. Михайлишин із Польщі. Звучали популярні й маловідомі лемківські пісні у виконанні співаків, музикантів, гуртів і хорів з Івано-Франківської, Тернопільської та Львівської областей, гостей із Команча (Польща). Всього взяли участь більше 20 колективів. З вітаннями виступали голови обласних товариств лемків Олександр Венгринович (Тернопіль) і Степан Майкович (Львів).

Метою фестивалю було привернення уваги широкого загалу до багатого лемківського культури, збереження традицій пісенної творчості. Організатор свята – обласна організація ВУТЛ (голова Оксана Данилів). Режисер – заслужена артистка України Галина Баранкевич.

Інф. «ДЛ»

Всеукраїнське товариство «ЛЕМКІВЩИНА»

РЕЗОЛЮЦІЯ
VII. з'їзду лемків України

Заслухавши та обговоривши звітну доповідь голови ВУТЛ Василя Мудеси, VII з'їзд лемків України констатує:

Всеукраїнське товариство «Лемківщина» гідно представляє інтереси лемків-українців, депортованих у 1944-51 рр. з території Польщі, охоплює різні сфери їх політичного, громадського та культурно-просвітнього життя.

У Всеукраїнське товариство «Лемківщина» входять 16 обласних і багато місцевих організацій. У ряді областей створені районні організації та осередки. З допомогою Товариства українська громадськість більше довідується про історію та самобутню культуру Лемківщини.

На високому рівні піднято відродження лемківської культури, мистецтва, традицій та звичаїв. Великої популярності набув Всеукраїнський фестиваль лемківської культури в Монастирську, підвищується його організація, зростає професійний рівень мистецьких колективів і окремих виконавців. Цього року в Монастирську започатковано обласний дитячий фестиваль «Лемківські пацьорки». Проводяться регіональні фестивалі в Тернопільській (Гутисько, Ягільниця), Львівській (Зимна Вода, Нагірне, Городок), Закарпатській (Заріччєво, Ворочєво), Полтавській (Зіньків) областях. У лемківських традиціях проходять святкування Новорічно-Різдвяних празників: Лемківська Велия у Львові, Лемківський Йордан і Кермеш у Тернополі, Маланка в Івано-Франківську, Вертеп у Перечині (Закарпаття).

У Львові, Тернополі та Івано-Франківську побудовані, освячені та діють Лемківські церкви УГКЦ. Працює обласний музейний комплекс «Лемківське село» в Монастирську, Музей лемківської культури і побуту – єдиний в Україні, а також музеї та музейні кімнати в Тернополі, Бережанах, Борщеві, Ягільниці, Летячому на Тернопільщині, Музей вишивки о. Дмитра Блажеївського у Львові. На туристичній карті Львова з'явилися «Лемківські місця». На Тернопільщині, Львівщині, Прикарпатті та інших областях України споруджено десятки пам'ятників жертвам депортації. У Львові відкрито монументи видатним лемкам – малярю-самоуку Е. Дровняку (Нижфору), поету Б. І. Антоничу, в Музей-садибі родини Антоничів у с. Борятин на Львівщині щороку вшановують його пам'ять. У Львові щорічно проводиться Всеукраїнський фестиваль-конкурс «Лемківська писанка». Засоби масової інформації постійно розповідають про культуру і мистецтво Лемківщини. Студенти вузів та учні шкіл пишуть реферати і наукові дослідження, пов'язані з лемківською тематикою. Проведено мистецькі виставки художників-аматорів і майстрів народного мистецтва, науково-практичні конференції у Львові, Тернополі, Івано-Франківську.

Фундація дослідження Лемківщини у Львові продовжує видавати «Бібліотеку Лемківщини» – книги авторів-лемків і літературу на лемківській

теми. У Львові видається «Лемківський календар», у Тернополі – часопис-квартальник «Дзвони Лемківщини».

Делегація лемків Закарпаття побувала на Луганщині. В селищі Новоайдар відновлено обласний етнофестиваль «Стежками Лемківщини», бо с. Переможне опинилося на тимчасово окупованій території.

З ініціативи Товариства в ряді областей прийнято План заходів з нагоди 75-річчя депортації українців з Лемківщини, Надсяння, Холмщини і Підляшшя. До цієї дати будуть проводитися вечори пам'яті та науково-практичні конференції в обласних центрах на державному рівні.

Чимало проблем залишаються невирішеними. Багато наших краян не беруть участі у лемківському житті. Молодіжний рух діє лише у Львові, в інших містах перебуває на стадії формування. Не працюють Недільні школи з вивчення лемківської мови.

Враховуючи проведену роботу та з метою поліпшення роботи Товариства, VII з'їзд лемків України:

1. Схвалює діяльність Колегії ВУТЛ за звітний період 2014-18 рр.

2. Затверджує протоколи про вибори Голови, Колегії та Контрольної комісії ВУТЛ.

VII з'їзд лемків України доручає новообраному Голові та Колегії ВУТЛ:

1. Продовжити діяльність у справі відродження лемківської культури і мистецтва, традицій і звичаїв.

2. Зміцнювати організаційну та матеріальну базу Товариства.

3. Створити Всеукраїнську молодіжну організацію «Молода Лемківщина».

4. Продовжувати і покращити видавничу діяльність.

5. Створити при обласних, районних організаціях та осередках Недільні школи з вивчення лемківської мови.

6. Порухити клопотання перед Міністерством освіти та науки України і ректоратами педагогічних вузів про створення факультативів лемкознавства.

7. Домагатися державного фінансування статутної діяльності Товариства.

8. Домагатися перед Міністерством культури України надання статусу «Міжнародного» Всеукраїнського Фестивалю лемківської культури «Дзвони Лемківщини» в Монастирську.

9. З нагоди відзначення 75-річчя депортації, провести заходи в областях на державному рівні.

10. При зміні юридичної адреси та керівних органів Товариства, доручити В. В. Мулесі провести зміни про ВГО «Всеукраїнське товариство «Лемківщина» в Головному управлінні юстиції у Закарпатській області.

м. Тернопіль, 18.11.2018 р.

КОЛЕГІЯ ВУТЛ,
обрана на VII з'їзді лемків України
в Тернополі 18.11.2018 р.

1. **Олександр ВЕНГРИНОВИЧ**, Тернопіль, голова
2. **Степан АНТОНІВ**, Вінниця
3. **Микола БУКАЦЬКИЙ**, Хмельницький
4. **Оксана ДАНИЛІВ**, Долина, Івано-Франківська обл.
5. **Мирослав ДМИТРАХ**, Львів
6. **Ігор ДУДА**, Тернопіль
7. **Віра ДУДАР**, Монастирська, Тернопільська обл.
8. **Богдан ДУДЯК**, Чортків, Тернопільська обл.
9. **Ярослав КОБИЛИВ**, Івано-Франківськ
10. **Степан МАЙКОВИЧ**, Львів
11. **Любов МЕЛЬНИЧУК**, Івано-Франківськ
12. **Василь МУЛЕСА**, Перечин, Закарпатська обл.
13. **Богдан СИВАНИЧ**, Львів
14. **Ярослав ТЕПЛИЙ**, Житомир
15. **Ярослав ШУКАЛЬ**, Вел. Березний, Закарпатська обл.

КОНТРОЛЬНА КОМІСІЯ

1. **Лариса СОРОКА**, Тернопіль, голова
2. **Лариса ШАФРАН**, Івано-Франківськ
3. **Наталія ЯЦИНИЧ**, Львів

Марія МУЖИЛОВСЬКА-ШЕВЧУК
с. Судова Вишня Львівської обл.
Нині проживає в м. Едмонтон, Канада

ЛИСТ СИНА
З ОКОПІВ

– Я знаю, мамо, знаю – чекаєш мене, виглядаєш синочка з далеких доріг ...
Наді мною лиш небо синіє ясне,
я в окопі, матусю, на хвилику приліг.

– Чи не холодно там? – питаєшся знов, – і голодний, мабуть, не їв ти нічого.
Вічний цей материнський і люблячий зов,
і терниста твоя, материнська дорога!

– Я в окопі, матусю, на хвилику приліг,
щоб спочити, з тобою думки розділити ...
Я тримаюся, люба, тримався, як міг,
щоб Вітчизну кохану свою захистити!

– Нас багато і всі поклялись, як один,
до останнього бою свій край захищати!
Я, матусю, України єдиної син
І для мене одна Україна є Мати!

– Я люблю тебе, мамо моя дорога,
ти для мене усе найдорожче, що маю.
Та чи можемо скоритися ми ворогам,
що ганебно ввірвались до нашого краю?

– Ти молися, матусю, і гірко не плач,
бо на Бога єдиного щира надія.
Переможемо ми і відступить палац,
наша Віра свята нам серця розігріє!

Володимир ШУРКАЛО, голова Пустомитівського районного об'єднання лемків
Володимир ЧАБАН – член Львівської обласної організації «Лемківщина»

ДО 100-РІЧЧЯ ЛЕМКІВСЬКИХ РЕСПУБЛІК

Закінчувалася Перша світова війна, трищали кордони імперії, на очах розсипалася «клаптикова» Австро-Угорщина. Численні народи, підкорені нею, піднялися до боротьби за незалежність, серед них і українці. 1-го листопада 1918 р. у Львові проголошено утворення Західно-Української Народної Республіки (ЗУНР). Цей акт знайшов широкий відгук лемківщини, активізував там процес національного самовизначення, започаткований ще 1837 року появою «Русалки Дністрової» авторства Маркіяна Шашкевича, Івана Вагилевича та Якова Головацького.

Вже 4-го листопада у селі Вислік Нижній відбулися збори представників близько 30-ти лемківських сіл Сянського повіту, населення яких складало майже 18 тисяч осіб. Провести ці збори у Сяноці не було можливо через присутність там сильного польського гарнізону. Збори проголосили утворення Східно-Лемківської Республіки, обрали Повітову Українську Національну Раду, яку очолив парох Вислока Великого о. Пантелеймон Шпилька. Для захисту Республіки організовано відділи міліції загальною чисельністю до 800 чоловік. Комендантом міліції став Андрій Кир – колишній австрійський підстаршина.

У грудні на нараді уповноважених прийнято ухвалу про приєднання республіки до ЗУНР. Цей факт занепокоїв поляків і вони вирішили ліквідувати її. По кількох невдалих спробах, підтягнувши резерви, 23 січня польське військо захопило Вислік, а наступного дня, після запеклого бою, в якому обидві сторони понесли значні втрати, здобуло Команчу. Прислухавшись до пропозиції польської армії, не отримуючи жодної допомоги, Східно-Лемківська Республіка припинила своє існування. За місцем останнього бою Республіку ще називають «Команецькою» або «Команчанською».

Так, щойно відроджена Польська держава, втілювала гасло «За нашу і вашу свободу», яке зародилося у боротьбі польського народу за своє визволення від поневолювачів.

Вирували події на Південній та Західній Лемківщині. 8-го листопада 1918 р. у Старій Любовні (нині Словаччина) засновано Руську Народну Раду, а 5-го грудня у селі Фльоринка проголошено створення Русинської Народної (або «Фльоринської») Республіки, яка об'єднавала 130 сіл. Обидва утворення діяли узгоджено у визначенні політичного вектора свого майбутнього, який, на жаль, не був спрямований на об'єднання зі ЗУНР-ом. У кінцевому рахунку, було прийнято рішення про приєднання до Чехо-Словаччини. Це різко змінило позицію польських властей, яка до цього була в міру нейтральною. У кінці березня 1920 р., формально проіснувавши 14 місяців, Фльоринська Республіка (президент Я. Качмарик) була ліквідована.

Незважаючи на поразку, обидві Лемківські Республіки відіграли надзвичайно важливу роль у становленні національної свідомості населення краю. Вони поховали нав'язуваний йому міф про приналежність лемків до польського етносу. Окрім того, Східно-Лемківська Республіка рішуче засвідчила бачення свого майбутнього у складі Української держави. Про це сьогодні повинна знати вся Україна.

Варто подумати про увічнення омітного кров'ю патріотичного пориву лемків, хоча б скромним пам'ятником, який засвідчив би глибину історичної пам'яті, відчуття єдності з великою українською родиною та вклад у боротьбу за її незалежність. Зрозуміло, це зустріне протидію з польського боку, але ж є у Львові «Цвинтар Орлят». Наша та їхня історія повинні рівною мірою сприймати та поважати одна одну.

Іван КОЧАНСЬКИЙ.

ВИГНАННЯ З РІДНОГО КРАЮ

Спогади лемка з Мушинки.

/Передмова проф. М. Мушинки. – Ужгород: Гражда, 2018. – 148 с.

Продовження.

Поч. у №3 (112).

А як же склалося життя у родини, де виростав мій тато?

У Афтан Кочанського господарка була немала – 25 гектарів поля. В селі Мушинка таких ґаздів було мало, що мали по 5 гектарів поля. В селі такі ґазди мали цину, котрі тримали шовтиство. Так все нам покійний тато згадували. Дідо Афтан любив чим побільше поля мати, але до нього були досить легкі і з усім скоро почали покладатися на своїх дітей, які почали, як то кажуть, дозрівати. У діда Афтана була сім'я зі семи душ. ґазда дому – дідо Афтан та чотири дочки і два сини.

Баба Олександра, мати шести дітей, досить скоро померла.

Тому в сім'ї складалося життя теж досить важко. Діти доростали і життя міналося. Згодом, коли дочки підросли, вони теж не з добра почалися оглядати у світ, звідкіля пахло воздухом кращого життя. Отже, старші три дочки, не вагаючись, поїхали до Америки. Це дочки Анастасія, Мар'я і Теодоска. Дочка Іатана, або як її по-іншому кликали – Югаска, залишилася. Отже, старший Штефан і Прокоп осталися на ґаздівці. «Важко нам молодим троїм дітям діставалося життя, – говорив нам часто наш тато. – Дідо Афтан не робили собі жодних інших висновків, а більше собі під носом вуса закручували, стиха співали чи посвистували. Мовляв: «Як діти будете робити, так будете і мати». Отже, щоб жити потрібно і працювати.

«Дідо Афтан, – коли ми попідростали, продовжував нам наш батько, – стали постійним пастухом. Сестра Югаска і брат Штефан пильнували важкі роботи у полі, а я вдома».

«Я – наймолодший, – продовжував тато, – з семи років став господарем у домі. На мої слабі руки при домі припадала робота як обід, так і полуденок, так і вечерю рихтувати. Окрім кухарських робіт, як рано, так і в полудне, й увечері, потрібно було корів 5-6 штук видіти, нагодувати свиней та і пам'ятати за гуси. Коли в цьому я деколи спізнився, тоді хоч з хати утікати. Сестра Югаска була з характером недобрим. Отже, одного разу за такі нездолані роботи (коли я був ще молодшим) сестра вирвала штахетку з плота і ударила мене, що і по сьогодні відчуваю біль правого плеча. Тільки, коли я підріс сестра не наважувалася підходити до мене з штахеткою. Була солонина і шинка. Було сира і бринзи, але хліба в домі бракувало. Не було на те часу, бо, щоб кусок хліба з'їсти, потрібно було ще й в млині муки намолотити. Важко працювали ми ще за молодих літ. Згодом і службу жовніра польського потрібно було відслужити. Уникав я служби у Війську польському лиш через те, що на господарці потрібно було працювати. Скривався я і в селі Фрічка, що на Словенську, і в селі Молдова. Дуже важко працював я за дармо, за те, що у ґазди скривався від служби. Однак, не оминув мене служба у Варшаві, але за скоріше дезертирство від служби я відсидів криміналу вісім місяців у Кракові», – говорив нам наш завжди енергійний тато.

З 1921 року по 1923 рік наш батько служив ординарцем при офіцерів Війська польського у Варшаві. До служби в офіцера він обслуговував і коня, чистив і годував; це були війська кавалерії польської. З військовою службою батько був дуже задоволений. В службі у Варшаві батько і зажив трохи кращого життя. Він отримав часті відпустки додому, щоб відвідати ґаздівку.

Після служби у Війську польському, батько повернувся додому, де його чекали сестра і брат, а також дідо Афтан.

Правда, перед службою у Варшаві з дому Афтан Кочанського відійшла у село Тарнов батькова сестра Югаска. Вона вийшла заміж старшою дівкою за вдівця Качмара Миколу, що тримав млин у Тарнові. Невдовзі, після батькової служби у війську, женився і брат батька Штефан. До женячки приближалися роки і нашою батькові.

Дідо Афтан дуже наполягали на тім, щоб батько женився з молодшою рідною сестрою стрийки Іллі, яку взяв собі за жону стрийко

Штефан зі села Лелюхів. Однак, наш батько прохання свого няня не прийняв, і він женився, де йому серце диктувало. З тієї події дідо Афтан дуже погнівалися; разом з дідом погнівався і стрийко Штефан, і сестра Югаска.

Дідо Афтан не віддали і належного віна батькові за те, що батько не женився по просьбі і приказу, де хотіла родина.

Наш батько був симпатичним, авторитетним і гарним співаком в селі, і тому сподобав собі і полюбив щось для себе краще. Він кохав дівчину, яка була з трохи біднішої ґаздівки і виростала круглою сиротою з молодих літ. Родина по батькові, тобто сестри Югаска і Тодоска, і брат Штефан не любили нашу маму до її смерті.

У 1926 році наші родичі одружилися. Спочатку батько з мамою жили при родичах батька. Дуже наша мама скаржилася на те, що Штефан зі своєю дружиною Іллею сплять до пізнього дня, а наша мама, як найгірша невістка, від самого ранку до пізнього вечора працюють обоє з батьком і даремно, бо це не їхнє, а Штефанові призначено.

Тоді наші родичі покинули ґаздування на пляцу діда Афтана. Вони повернулися жити до дому, звідкіля мама походила. У домі й на ґаздівці жив старший брат мамі, який чекав повних і дозрілих років на віддавання майбутньої нової ґаздині на ґаздівці Яцканичів – Мар'ї Трухан, про що я вже писав.

У 1932 році наші родичі перейшли жити до нової дерев'яної хати під дахівкою. Важко будували молоді люди і своє життя, і хатину для свого майбутнього. Дуже їхньому життю задрили обидві сестри – Югаска, що вже жила в селі Тарнові, і Тодоска, що повернулася з Америки, а також брат Штефан, котрий любив довго спати і все винаходив для себе якусь хворобу. Про це наш тато часто згадував.

Наші родичі зрідка навідували ліниво-хворого брата Штефана. Батько наш згадував, що стрийко міг умерти з голоду при готовім хлібі. Дуже йому наш тато і дивувався.

Наші родичі у своєму житті труднощам не підкорялися, а тому у них і все було придбане власними руками. Їм в селі селяни задрили, що вони гарно вбрані ходять, і що хату гарну побудували собі в досить короткому часі. Цього сам стрийко Штефан не міг собі уявити, аби так собі раду давати, як радили собі у всьому наші родичі.

Згадував наш тато і таке: «Одного разу в зимовий час до мене підійшов жид Мошко, який тримав пекарню в селі Теліч. Він звернувся до мене з проханням привезти йому сухих дров до пекарні. Це був зимовий час. У лісах було багато снігу, що затруднювало в достачі дров з лісу до будь-якого села. Жид обіцяв за це гарних калачів і пасок на свята спечи. Доставка в пекарню із засніженого лісу дров одній особі було досить важко. На поміч батько вирішив брата запросити, але брат більше пильнував постіль, щоб краще поспати, аніж на снігах товчися. Отже, батько сам вирішив піти в ліс, з чим і сам повністю гарно спромігся і зі своїм одним конем. Так було доставлено велику фіру, тобто сани, сухих дров у подвір'я пекарні. За це батько і мати на свята були винагороджені гарними пасками і калачами.

Отже, на свята батько мамі говорили: «Збираймося до брата. Таке велике свято, треба відвідати родину». Щоб з пустими руками не йти до брата, мама завили і калача, і паску, і так до брата прийшли, який теж в той день був ще в постелі. «Ей, вставай, брате, бо проспиш ти цілий світ», – звернувся батько до брата. «Ой-ой, штоси мі до хирбета гвошло і не хце вийти», – відповідає брат. «Досить спати, гріх», – відповідає батько. Мати поклали на стіл усю свяченину: калачі і паску. З дивом стрийко до мене: «Ой, та в тебе краща паска, як у нас на чинка, а де ж такі калачі наклепа братова?» «А там в Мелесівці в тім лісі. Як видиш там вони є і зараз», – відповів батько. З жалем стрийко глянули на тата і на маму, що з Штефана сміх робили.

Далі буде.

Іван ТРОЙЧАК, м. Тернопіль

ГАРМОНІЯ ЖИТТЯ

Шукаю у всьому свою гармонію,
Ту, що я в поезії знаходжу.

Вона розлита всюди весною
У шепоті духмяних трав зелених.

Поезія – рожеве скло,
Крізь нього не пробитись бруду.

Воно – добро, яке було
І буде, хоч мене не буде.

О, Господи, почуй мої слова,
Благослови молитву ранкову,

Дай волі й сил у праведних ділах,
Терпіння дай прожити все, що прикре.

Дай розуму, щоби знайти свій шлях
І не забути вечірньої молитви!

НАШІ ЮВІЛЯРИ –
видатні лемківські діячі

Листопад

- 120 – Дмитро БЕДЗИК (*1.11.1898, с. Вільхівці, п-т Сянік +27.11.1982, Київ) – письменник, драматург.
130 – Дмитро ВИСЛОЦЬКИЙ (Ваньо Гунянка *4.11.1888, с. Лабова, п-т Новий Санч + 25.12.1968, м. Львів) – поет, публіцист, журналіст. В'язень Талергофу. Редактор місячн. «Лемко» (1912) у Новому Санчі, газ. «Карпатська Русь» (1931-44) у США. З 1946 – в Україні.
60 – Тарас ГАНИЧ (*11.11.1958, м. Ужгород) – лікар-терапевт. Доктор мед. наук (1997). Від 1992 працює в Ужгород. університеті (з 2002 – професор). *Син М. Ганича – зі с.Малій Березній, Великоберезн. р-ну*.
90 – Мирон АМБІЦЬКИЙ (*18.11.1928, с. Прусик, п-т Сянік +2000, м. Львів) – скульптор, член НСХУ (1961). Лауреат обл. мистецької премії ім. І. Труша (2003). Жив у с. Сокільники під Львовом.
110 – Андрій ТЕПЛІЙ (*26.11.1908, с. Босько, п-т Сянік + 22.07.1994, м. Аделаїда, Австралія) – актор і співак. З 1948 – в Австралії.

Грудень

- 90 – Миколай КОЧИШ (*1.12.1928, с. Дюрдьов, Воєводина, Сербія +16.04.1973, м. Новий Сад) – письменник, мовознавець, педагог. Член Спілки письменників Сербії (1968). Від 1963 працював в Інституті розвитку освіти в Новому Саді. Писав по-русинськи. *Брат С. Кочиша*.
90 – Ярослав СЕНЬО (*11.12.1928, с. Завадка, п-т Сянік +15.11.2001, м. Хімкі, Москов. обл., Росія) – лісівник, економіст. Кандидат екон. наук (1968), засл. економіст Росії (1990). Від 1965 працював у науково-досл. і проєктно-констр. Центрі Міністерства лісової промисловості, від 1980 – у відділі лісової пром-ті Держплану СРСР, від 1991 – в Гол. управлінні лісового комплексу Міністерства економіки Росії.
80 – Андрій КАРШКО (*13.12.1938, с. Зубне, окр. Гуменне, Словаччина +28.07.2008, м. Пряшів) – гром.-культ. діяч. Від 1973 працював у ЦК Культурного Союзу укр. трудящих (нині – Союз Русинів-Українців Словаччини). Співорганізатор фестивалів «Маковицька струна» у Бардієві, «На крилах пісень» у Стаціні.
60 – Ольга КРОВИЦЬКА (*15.12.1958, м. Львів) – філолог, кандидат наук. Редактор «Лемківського календаря» (Львів). *Мама – зі с. Прусик, п-т Сянік*.
80 – Казимир ПАТРИЛЯК (*16.12.1938, с. Нагоряни, п-т Сянік) – вчений-хімік. Доктор хім. наук (1986). Академік Укр. нафтогазової академії (1993). Професор Нац. університету «Київський політехнічний інститут». Від 1989 – зав. відділом Інституту біоорганічної хімії та нафтохімії НАНУ. Член правління тов-ва «Лемківщина» в Києві.

Анна КИРПАН, м. Івано-Франківськ

БОГОЯВЛЕННЯ НА ГОРІ ЯВІР

Закінчення. Поч. у №3 (112).

Щораз більше людей довідувалися про дивні події на горі Явір. Сюди почали приходити зблизька і здалека, щоб помолитися, попросити розради й допомоги у життєвих труднощах. Саме тоді Богородиця попросила поставити на горі хрест із Розп'яттям та зображенням Діви Марії під ним, а згодом і звести каплицю.

14 жовтня 1931 року відбулося урочисте освячення новозбудованої каплиці. На це свято прибув з Перемишля і Владика Йосафат Коциловський. Згодом єпископ призначив повний відпуст на свято Покрови Богородиці, а також на свято Перенесення Мощів св. отця Миколая. Відтоді культ Богородиці на горі Явір став неомовні офіційним, тут урочисто відправлялися Святі Літургії. На відпусті приходили лемки і з другого боку кордону.

Образ Богородиці

Цікавою є історія запрястольного образу у цій каплиці. Його взявзвася намалювати місцевий ентузіаст Стефан Батюк, вчитель сільської школи, який розробив проєкт і самої каплиці. Фірія розповіла йому, як виглядала Божа Матір у часі об'явлення. Саме так, за волею Марії, художник мав би її зобразити, лише з однією суттєвою відмінністю: на правій руці мала би тримати Божого Сина.

Образ, який вийшов з-під пензля художника, Марія відхилила. Наступний варіант їй також не сподобався. Фірія була стурбована цим і попросила Діву Марію вказати на якийсь зразок для образу. Матір Божа сказала, що за зразком треба буде поїхати у містечко Старий Самбір (Львівщина). Саме там у монастирі є книга, в якій Фірія знайде зразок для запрястольного образу.

Довелось мешканцям Висови відбутися досить далеко подорож. У монастирі її зустріли здивовано, про книгу ніхто не знав. Нарешті після довгих пошуків у якомусь куті книги таки віднайшли. Відкрили на вказаній жінкою сторінці – і справді там було зображення Богородиці з Ісусом. Саме воно й послужило зразком для запрястольного образу. Він сподобався Пречистій – і сьогодні ці образи можна побачити в оселях багатьох лемків: Богородиця з Ісусом у блакитних ризах на тлі неба, а внизу – Карпатські гори та долини.

Неможливо у цій статті розповісти про всі незвичайні події у селі Висова. Тому згадаю про один випадок, який трапився під час Святої Літургії на Різдво Богородиці у 1938 році. Як зазвичай, на горі Явір зібралася багато вірних. І нараз поміж людьми поширилася вістка: «Матір Божа плаче!» Всі цікаві почали тиснутися всередину каплиці та по черзі підходити до образу. І справді Пречиста на іконі плакала – з очей текли сльози і стікали аж додолу. Люди відходили від образу здивовані і збентежені. Що відбувалося ці сльози?

Коли йдеться про такі надприродні явища, ми, грішні, не можемо нічого конкретного сказати. Можливо, Богородиця тоді плакала над долею лемків. За рік на цю землю ступить нацистський чобіт і почеться хресна дорога лемків... Окупація, вивезення молоді до Німеччини, фронт, а згодом – депортація лемків у Радянську Україну та на північ і захід Польщі,

переслідування, концтабір у Явожно, заслання на Сибір...

У одній із розмов з Фірією Мати Божа передідала, що скоро буде війна, яка завдасть людям страшного лиха. Марія детально змалювала картину страшних випробувань: «Тут із вас майже ніхто не залишиться. Всі будете виселені». Це пророцтво здавалось людям неймовірним, вони не могли собі таке уявити. Як?! Жили тут сотні років. Хто зможе їх усім вигнати з рідної землі?

Наближався Великдень 1939 року... Останній мирний, щасливий Великдень для лемків. І наближалася смерть Фірії. Богородиця попередила її, що має відійти до вічності у Великий Четвер. Цікаво, що Фірія, глибоко побожна жінка, не сперечалася тут проти волі Божої, не просила довшого життя, хоч мала лише 58 років. От лише у своїй простоті щиро попросила відтермінувати смерть на тиждень, щоб не завдати нікому з родини прикрості перед Великоднем. Богородиця ласкаво задовільнила це прохання – і Господь покликав свою вірну дочку у Великодній четвер.

А далі все було так, як і передбачала Богородиця: жахиття війни, депортація... Більшість мешканців Висови потрапили в Радянську Україну. Частина з них живе у Миколаївській області. Там вони уже в час незалежності України спорудили церкву, в якій можна побачити образ Богородиці з гори Явір.

Часто, почувши про з'яві Богородиці, ми задаємо собі питання: чому це сталося саме в той час, в тому місці? Коли думаємо про об'явлення у Висові, приходять на гадку, що мабуть Богородиця хотіла в той непевний час укріпити віру в Бога і зміцнити лемків духовно перед великим випробуванням. Бо лише віра дозволила їм перенести всі страждання і не зламатися. Бог так вчинив, що і хрест, і капличка, і криниця на горі Явір вцілила до сьогодні. От лише гора змінилася – поросла буковим лісом. Це дуже мальовниче місце. Невисокою горою вже не ходять прикордонники, а маленький кордонний стовпчик не зразу і знайдеш у куцах. Кордони між країнами Євросоюзу радше символічні...

Щось у цьому місці є таке, що звідси не хочеться йти. Тут добре помолитися, роздумувати і лишитись надовше. У Висові нема величавих комплексів, церков, будинків для прочан. Хоча в селі, на щастя, вціліла дівля церква св. Архистратига Михаїла.

Колишнє лемківське село Висова стало польським курортом, тут вирости готелі, пансіонати. Словом, зупинитись є де, якщо хочете трішки залишитись – от хоч би і в оселях, де приймають туристів.

Богородиця з Висови і сьогодні об'єднує лемків, розкиданих по всьому світі. Неподалік, у селі Ждиня щороку в липні відбувається дуже масштабний фестиваль «Лемківська ватра». І обов'язково хтось принагідно організовує звідти поїздку до Висови. Але лемки їдуть до місця об'явлення не лише організовано, а й за кожної доброї нагоди.

Хотілося б, щоб більше людей знали про гору Явір. І, скажімо, опинившись у містечку Горлиці чи Грибів, проїхали ще трошки на південь, до словацького кордону, до Висови. До Богородиці.

Емілія КРАМАР-ЯЦЕНИК, м. Тернопіль

ЛЕМКІВСКА АБЕТКА

А-а – мене Адам зна.
А літера перша легка –
мною зачинат-ся абетка.
Але яка-м красна я!

Б. Бечыт баран: –бе!
Баба в стайню го заганяя,
бо березу хце і зламле.
– Бабо, баран мене бье!

В. Велька наша єст родина:
Ваньо, Васко, няньо з нима,
Влодко – велькій, Віра – мала.
Я їх вшыткых, вшыткых знала.

Г. Гей, сыв голуб на галузку.
Гача глядат пашу на лучці.
Гриц си хпав і кричыт: – Мамко!
Достав гырчу, як то ябко.

Г. Газда привюв газдівочку:
– Жмыкай лахы на поточку!
Газдівочка газді гварит:
– Будеш, газдо, мі помагат!

Д. Докучало дітя мамі,
дупкало барз ногами,
бо дудлити оно хтіло.
Подудлило і тихо было.

Е. – Е, то ты так няня слухаш,
нич не робиш, лем ся чухаш?
Не грай мі на нервах, сыну,
ей, не піду я до Мушыны!

Є. Євка єдна єст в мамы,
шытко хце і то, і друге.
Але матір то не чує,
єдваб гнеска подарує.

Ж. Жыван летів до сусьїда
і не трафив, то не біда.
Міг і він ся пожегнати,
або руку хоц подати.

З. – Мої мили Звїздарикы,
вас чекают на Мілику.
Змерком вы до них придете,
красно ім повінчуете!

І. – Ільку ід до Ваня,
най до школы іде зраня.
Нее чоґо довго спати –
їдте вчыти-ся чытати!

И. Иван, Илько – сут браты,
идут до леса враз з татом.
Будут дырва там рубати
и на купу їх складати.

Й. Йойкав Йосиф, йойкав,
бо ся він зашпортав.
Збив пальця на нозы,
не дома, а в дорозы.

К. Красний кабат в Каськы,
баба днес ій вшыла.
Качурява дівка Каська –
буде в ній фест мила.

Л. Леон наш – барз ледач.
Вставати днес не хоче,

лем лежыт си на ліжку.
Легкомысно тримат лыжку.

Н. Няньо нурца скочыв
в ріку – зимну воду.
Неборак ся зашпортав
коло переходу.

О. Осиф одіж – обнovo
обтелепав вчера наново.
Ой, мусит мама прати,
а він ся буде одперати.

П. Пантрувати пасовиско
пїде наш парадний Місько.
Дали йому пыщок в гамбу –
пантруй, Міську, зграбно!

Р. Розпознав-ся Роман
в Мушыні зо Рузьом.
Жыла она враз зо мамом
в хыжи при ярузы.

С. Сьїдит Семан на креселку
і сьїват си пісеньку.
Вчера ей од няня почув,
запамнятав си і завчыв.

Т. Тарас туньо купив ябка,
продала му тета Надка.
Ішчы б туньо слив купити,
товды мож і домів піти.

У. Улька мала сукню нову,
купив уйко зо Кийова.
Шыткы таку сукню хтіли,
но в Кийові не купили.

Ф. Сыв на фуру малий Фецко –
файний коник, файний бич.
Файне сьїно складат Фецко,
везе людям, собі – нич.

Х. Хыжа наша, хыжа нова,
добра хыжа – хыжа своя.
Люблю в хыжі газдувати,
Вітцю й мамі помагати.

Ц. Цомпель ціцяв малий Ваньо.
– Не ціцяй, – хорий будеш рано!
Але Ванцьо одчув смак:
ціцят цомпель – дзвѣкат цѣвак.

Ч. Чловец чыпїт коло хыжи,
чудує-ся чмільом дуже,
бо тот чміль так чудно літат:
чомси сыв і на ня дыхат.

Ш. Шваґро мыдлом шыв уздечку,
шыв і сьївав пісенокчу.
Шыло было остре фест:
– Йой! То шыло влізло в перст!

Ю. Юльці мама кабат шыє,
юж до церкви пїде в ній.
Гварит Юрко: – Ти пасує!
Красна дівка – файно ій.

Я. – По ярузы літам я, –
Яцко зо мною і Яремко.
І літаме, як ягнятка, –
Яцко, Ярко, ішчы я.

ПРЕЗЕРАМЕ СТАРИ ЗНИМКИ

зо с. Солотвини коло Криниць, повіт Новий Санч. 1930-і рр.
1. Церковний хор села. 2. Лемківське весілля.

Ярослава САДОВСКА, м. Тернопіль.

БАНЮЮ ЗА ТОБОМ

Мыслию, же весна все прекрасна,
соловій юж сьпїват на Яворині.
Но мі тая весна не така єст красна,
як была на рїдній моїй Лемковині.

Гей-бы і яличкы не такы зелени,
трава не єдвабна, не барз шовкова.
І хыжи ся здают мі чымси засмучени:
не така весела, як была вітцьова.

Там шытко мі было і рїдне, і миле, –
тепер мі слезы находят на очы.

На небі небескім соньце сьвітило,
звїзды блишчали звечера до нocy.

Памнятам як ішли зме од свого порога,
бо з рїдного гнїзда выгнала нас доля.
І ніхто не знав, яка чекат нас дорога,
Лем галуз калины схылила-ся до долу.

Гадкы не было, же вшытко польшы,
што было дороґе, як злоти дукаты.
Баную за тобом, моя Лемківшчыно,
ты была за матір, отец то – Карпаты.

Лемку! Маш бесьїдувати, гварити, мовити, повідати, радити, речы, гадати. Втовды лем будеш собом і шанувати Тя будут Люде.

«Дзвони Лемківщини» -

часопис-квартальник Всеукраїнського Товариства «Лемківщина»

Наша адреса:

46001, м.Тернопіль, бульв. Т.Шевченка, 21, тел. 52-29-93.

E-mail: lemko_ter@ukr.net; www.Lemky.org.ua

Реєстраційне свідоцтво ТР 145

Тираж 1000 прим. Обсяг 1 друк. арк. Друк офсетний.

Підприємець Старух С. Є., м.Тернопіль, вул. Лукіяновича, 8. Тел. 42-52-13. E-mail: manager@vdruk.com

Редактор Ігор ДУДА

Редакційна колеґія:

Олександр ВЕНГРИНОВИЧ (Тернопіль), Оксана ДАНИЛІВ (Івано-Франківськ),
Степан МАЙКОВИЧ (Львів), Василь МУЛЕСА (Закарпаття).

Комп'ютерна верстка - Тарас ВАШКІВ.

Висловлені авторами думки можуть не співпадати з позицією редакційної колеґії.
Відповідальність за достовірність фактів несе автор публікації.
Редакція залишає за собою право редагувати та скорочувати тексти.
Рукописи не рецензуються і не повертаються.